

Un «Quadern de Direcció» de la Festa d'Elx dels últims anys del segle XX

Joan Castaño i García

En el període de temps comprés entre els anys 1992 i 2000 vaig tenir la sort de ser elegit pel Patronat del *Misteri d'Elx* mestre de cerimònies de l'obra assumpcionista il·licitana, és a dir, responsable de la seua coordinació escènica. I, entre moltes altres vivències, això va representar —dins de la meua nul·la experiència teatral— la preparació d'un seguit d'observacions i d'anotacions per a comentar amb els cantors, per a dur a terme els diferents preparatius escènics i per a assajar i dirigir les representacions de la *Festa d'Elx* des del punt de vista teatral. Observacions i anotacions nascudes en la major part de l'experiència personal acumulada al llarg d'aquests nou anys i, també, de les indicacions que en el seu moment em va fer l'anterior mestre de cerimònies, Antonio Antón Asencio.

Acabada aquesta tasca, vaig ordenar tots aquells papers i notes solts i vaig creure de cert interès redactar un text sistemàtic que, a més a més, poguera servir d'orientació a futurs mestres de cerimònies o als consuetes que li ajuden en la coordinació del *Misteri*. Un text que, seguint la nomenclatura que tan encertadament proposa Francesc Massip per al teatre medieval, pot definir-se com quadern o llibre de direcció ja que en ell,

només s'hi ressenyaven les indicacions escenotècniques, mentre que el text dialògic pràcticament no hi figurava [...] servia, doncs, al director per harmonitzar l'escenificació, és a dir, per donar l'entrada a escena dels actor, per assenyalar els seus moviments i desplaçaments, per apuntar el text o el so musical en què havien d'entonar els seus parlaments, per introduir els intermedis musicals, per fer intervenir els trucatges i efectes especials, etc.¹

1. Francesc MASSIP, «La recerca en la història del teatre: el cas de l'espectacle medieval», en Biel SANSANO (ed.), *Actes del I Seminari d'Història de l'Espectacle Teatral*, Universitat d'Alacant, Alacant, 1997, pp. 11-45.

Una primera versió d'aquest text, que titule *Cerimonial i moviments escènics de la Festa de la Mare de Déu d'Elx*, va ser cedit a l'esmentat Patronat del *Misteri*, custodi de l'obra, per al seu ús intern. Però ara, cinc anys després, m'he decidit a revisar-lo i a donar-lo a la llum pública per si pot tenir interès per als estudiosos i curiosos d'aquesta obra que ha sabut mantenir-se viva des de l'època medieval fins als nostres dies.

Cal recordar que, històricament, el responsable últim de les representacions de la *Festa* sempre ha estat el mestre de capella, que la dirigia musicalment i tenia cura també dels moviments escènics des del mateix cadafal. Un seguit de personatges l'auxiliava en aquesta darrera tasca: l'organista, a l'hora de donar el to a l'àngel de la Mangrana; els Cavallers Electes, que introduïen els personatges «humans» —Maries, apòstols i jueus—, els quals es vestien a l'ermita de Sant Sebastià; l'Arxiprest del temple, que, observat per un consueva situat al balconet central del presbiteri, feia senyals amb un mocador per obrir i tancar les portes del cel o per aturar els aparells aeris al cadafal; o els sagristans de l'església, que, al propi taulat, tenien cura, entre d'altres coses, del cerimonial relacionat amb la imatge de la Mare de Déu.

Tanmateix, a partir de la reforma de la *Festa* del 1924, en la qual es va simplificar la presència d'alguns d'aquests personatges i, sobretot, es va donar a l'obra un to més teatral, es va veure la conveniència de crear el càrrec específic de mestre de cerimònies que, en col·laboració amb el de capella, coordinaria la part escènica del *Misteri*. De tota manera, els tres primers mestres de cerimònies foren eclesiàstics i, per tant, donaren a la seua tasca una clara visió litúrgica. Segons dades que hem pogut localitzar, fins a l'actualitat s'han succeït els següents mestres de cerimònies:

1) **Juan Bautista Javaloyes López** (Elx, ? — Cadis, post. a 1933): eclesiàstic amb veu de tenor, va actuar durant molts anys en la *Festa* en el paper de Sant Joan, que, segons les ressenyes periodístiques dels anys vint del segle passat, interpretava a la perfecció. Era germà del músic il·licità i mestre de capella Alfred Javaloyes. Nomenat beneficiat de la catedral de Cadis, a la cripta de la qual està soterrat, cada agost venia a Elx per a participar en la *Festa*. Divulgador dels valors del *Misteri d'Elx*, va prendre part activa en les campanyes per a la seua restauració el 1924 i va recomanar a Óscar Esplà perquè revisara la música de l'obra.² El 1932, quan ja la seua edat li impedia cantar, és esmentat per primera vegada com a mestre de cerimònies de la *Festa*.

2) **Rafael Javaloyes**: eclesiàstic il·licità que va fer de mestre de cerimònies en les representacions de 1934 i 1935 —les últimes abans de la Guerra Civil—, amb la qual cosa ocupava un lloc al cadafal, on estava vestit «d'apòstol», com encara ho està el mestre de capella.

3) **Vicente Valero Navarro**: en la fragmentària documentació conservada a l'Arxiu del Patronat del *Misteri d'Elx*, procedent de l'anomenada «Junta Nacional Restauradora del *Misterio de Elche* y de sus Templos», pot observar-se com, entre els pagaments als diferents participants en la *Festa*, el reverend Vicente Valero rebia gratificació doble pel seu paper de sant Pere i per fer de mestre de cerimònies. Així consta, almenys, en els

2. Així ho confirma ell mateix en el seu article «Haciendo memoria», *Renovación*, 15-VIII-1924. Altres escrits seus relacionats amb la *Festa* són «A la Virgen de la Asunción», *El Illicitano*, 14-VIII-1929 i «Perdónalos, Virgen Santa...», *El Illicitano*, 14-VIII-1929.

comptes conservats de 1942 i 1944.³ Aquest eclesiàstic il·licità, que va obtenir plaça de cabiscol, estava destinat —abans de la Guerra Civil— a la capellania de la comunitat espanyola a Alger, des d'on venia cada agost amb una expedició d'il·licitans per a participar en la *Festa*.⁴

Tanmateix, també consta en la mateixa documentació esmentada que el dotze de juny de 1942 la Junta Nacional Restauradora del *Misterio de Elche* y de sus Templos va nomenar al seu vocal Juan Orts Román (Elx, 1898 — Oriola, 1958) delegat per a la direcció escènica del *Misteri*, càrrec que, com veiem, no implicava una participació directa en el mateix moment de la representació, de la qual seguia fent-se càrrec un mestre de cerimònies amb experiència litúrgica.⁵ Orts Román era advocat, propietari de l'hort del capellà Castaño —el famós hort «del Cura», que va convertir en un petit centre cultural— i va ser nomenat cronista honorífic d'Elx. Entusiasta difusor dels valors artístics i espirituals del *Misteri*, deixà escrits nombrosos articles de premsa sobre el tema, una *Descripción emotiva del Misterio de Elche* (Elx, 1951) i, especialment, un *Guión de la Festa o Misterio de Elche. Para uso de los actores y de cuantos intervienen en dicha representación* (Elx, 1943).⁶ Aquest darrer escrit és també un quadern de director escènic del *Misteri* —l'únic precedent que coneixem d'aquest treball— i, per tant, resulta de gran interès per a entendre les interioritats i petits detalls de la representació en el període de la seua restauració en la postguerra.

4) **Antonio Antón Asencio** (Guardamar, 1919). Administratiu de professió, va ser secretari de la Junta Local Gestora del Patronat del *Misteri d'Elx* des de la seua posada en marxa el 1951 fins al 1992, any en què va ser nomenat secretari de l'organisme nacional. Ha estat mestre de cerimònies de la *Festa* des de 1958 fins a 1990. Va ser el primer mestre de cerimònies laic i, a més a més, ja no actuava al cadafal, sinó que coordinava l'obra des d'una de les troncs del temple o des de l'orgue. Va participar activament en la revisió escènica de la *Festa* portada a terme entre el 1953 i el 1960 —que coincidí amb la segona intervenció d'Óscar Esplà— i va assumir les funcions escèniques de l'arxiprest (obertura del cel) i dels Cavallers Electes (donar entrada als cantors). La seua continuïtat en el càrrec ha suposat també una estabilitat en la part teatral del *Misteri* de més de trenta anys.⁷ El 1960 va publicar la primera guia per als espectadors de la *Festa* redactada

3. Arxiu del Patronat Nacional del *Misteri d'Elx* [APNME], *Relación de pagos entregados a los participantes en el Misterio*, agost de 1942 (Sig. 5/54) i *Relación general de gastos satisfechos por la representación del Misterio* [de 1944], 7-II-1945 (Sig. 12/191). En el segon dels documents es conserva el rebut signat pel reverend Vicente Valero que diu: «Recibí de la Junta Nacional del *Misterio de Elche* la cantidad de quinientas pesetas por desempeñar el papel de Maestro de Ceremonias durante la representación de la *Festa* en los días 13, 14 y 15 de Agosto del año en curso.»

4. Veg. D. DE E., «Eclesiásticos actores: El San Pedro de don Vicente Valero», *Festa d'Elig*, 2 (1943), s. p.

5. «Tengo el honor de comunicarle que en sesión celebrada el día 9 bajo mi presidencia se acordó por unanimidad su nombramiento de Delegado para la dirección escénica del *Misterio* en la representación del actual año. Lo que le comunico a Vd. para que principie a tomar las medidas convenientes con el fin de conseguir en la representación del corriente año [sic.]. Dios guarde a Vd. muchos años. Elche, 12 de junio 1942. Sr. Don Juan Orts Román», APNME, Còpia d'ofici (Sig. 6/123).

6. Aquesta obra, que originalment va publicar la Junta Nacional Restauradora del *Misterio de Elche* y de sus Templos, ha estat recentment editada en facsímil, amb un estudi introductori d'Evangelina RODRÍGUEZ CUADROS, per la Biblioteca del Huerto del Cura d'Elx (1998).

7. Les seues funcions i participació en la *Festa* es poden veure en M. P. C., «Antonio Antón Asencio, 30 años como maestro de ceremonias», *El Público*, 45 («Quadern», 25), juny de 1987, pp. 64-68.

com a tal, és a dir, que no reproduïa, com les anteriors, les consuetes històriques, sinó que s'adaptava a les representacions actuals. El llibret du per títol *El «Misterio» o «Festa» de Elche. Guía para el espectador del famoso drama sacro-lírico que se representa anualmente en la arciprestal e insigne Basílica de Santa María de esta ciudad los días 14 y 15 de agosto* (Elx, Patronat del *Misteri d'Elx*, 1960). Una segona edició, feta el 1970, presentava una publicació més acurada del text de la *Festa*, ja que havia estat revisat per Joan Fuster.

Entre 1992 i 2000, com he dit, vaig ser mestre de cerimònies, amb la voluntat de mantenir una línia continuista amb el meu predecessor per a evitar ruptures entre la *Festa* i el seu poble. De tota manera, vaig introduir petits detalls escènics recollits en les consuetes —que s'havien perdut amb el pas del temps—, vaig proposar la recuperació d'alguna de les quartetes que s'havien deixat de cantar i, sobretot, vaig potenciar i accentuar el cerimonial i les rúbriques de la *Festa* tradicional en front de la repetició dels assaigs generals.

Des de l'any 2001 el responsable escènic de la *Festa* és Vicente Pérez Sansano (Elx, 1946), membre del Patronat del *Misteri*, llicenciat en Dret, amb una extensa experiència com a tècnic cultural de la ciutat i que, des de la seua primera joventut, havia ocupat el lloc de consueteta de la porta Major de Santa Maria.

* * *

Per últim, assenyalar que el quadern de direcció que reproduïm a continuació presenta, lògicament, les indicacions directives pròpies del mestre de cerimònies de la *Festa*, encara que també s'indiquen les funcions dels consuetes que l'ajuden en la tasca de coordinació escènica. S'especifiquen els gestos i els moviments teatrals de tots els cantors de l'obra, però es fa especial èmfasi en els relacionats amb els xiquets que formen el seguici de la Maria Major ja que, fins ara, no existia cap text que els descriguera amb detall després de la seua reforma, portada a terme en l'esmentada revisió de la *Festa* dels anys 1953-1960. D'altra banda, el text fa referència sempre als detalls escènics propis de les representacions tradicionals del 14 i 15 d'agost, la «Vespra» i la «Festa». Tanmateix, donada la rellevància que han pres els anomenats assaigs generals dels dies 11, 12 i 13 d'agost —així com les representacions extraordinàries de l'1 de novembre—, indiquem amb notes a peu de plana les diferències escèniques amb els dies tradicionals. El text apareix il·lustrat amb vuit dibuixos que clarifiquen determinades situacions i moviments escènics, obra de José F. Càmara i Sempere, a qui volem agrair el seu desinteressat esforç, alhora que el felicitem pels resultats aconseguits.

Cerimonial i moviments escènics de la *Festa de la Mare de Déu d'Elx*

Joan CASTAÑO I GARCIA
Dibuixos: José F. CÁMARA SEMPERE

Per a representar la *Festa* o *Misteri d'Elx* cal fer uns assaigs de moviments i gestos amb els cantors i uns preparatius escènics, a més de donar un seguit d'indicacions i d'ordres verbals a l'organista i als consuetes, que se situen a la porta Major de l'església, a sota del cadafal, a la sagristia i a la tramoia aèria o cel, segons es detalla a continuació.

I. Día 14 d'agost: Primera jornada o «Vespra»

I.1 Preparatius

1. *Andador*

Sobre els tres pilars de la nau més propers al presbiteri, a la banda de l'Epístola (a la dreta des de la porta Major), es col·loquen les tres estacions davant de les quals canta la Maria. La més propera a la porta és l'hort de Getsemaní, la següent, el mont Calvari i la més pròxima al presbiteri, el Sant Sepulcre.

En l'eixample situat junt a la porta d'entrada del cadafal es col·loca una poltrona individual a l'esquerra,⁸ per a l'arxiprest, i una triple a la dreta, per als Cavallers Portaestendard i Electes.

2. *Cadafal*

A l'esquerra del taulat està el llit de la Mare de Déu, cobert amb teles blanques brodades (la que presenta el monograma marià se situa en la part davantera del llit, la de l'al·legoria amb la palma i l'arpa, en la part posterior i les que duen el pou i la font, en els laterals, indistintament). La part superior del llit, on s'agenolla la Maria, està coberta amb una tela blanca col·locada de manera que l'orifici que presenta coincidisca amb l'existent en les fustes del llit perquè el xiquet pugui introduir l'extrem inferior de la palma sense cap dificultat. També es posa un coixí blanc, sobre el que s'agenollarà la Maria. En la part posterior del llit es col·loca un tamboret de fusta que serveix d'esglaó a la Maria per a pujar al llit. En els quatre cantons del llit se situen els canelobres amb els seus corresponents ciris, que els mateixos cantors encendran en el moment del canvi de la Maria per la imatge de la Mare de Déu.⁹ Tant aquests quatre ciris, com tots els que s'esmenten a continuació, es col·loquen amb les seues metxes ja cremades per tal que els cantors puguin encendre'ls amb facilitat.

8. Els termes esquerra i dreta sempre des de la perspectiva de qui mira l'altar major del temple de front.

9. En els assaigs generals no es col·loquen aquests quatre ciris, sinó unes terminacions de fusta.

Amagats a la vista del públic, es disposen al llit els següents objectes e imatges:

a) Sota la tela superior i a prop del lloc que ocuparà el mestre de capella, es deixa un ciri arriat i una caixeta de mistos per al moment de la mort de la Maria.

b) En la part interior del llit s'amaga la imatge de la Mare de Déu de l'Assumpció, gitada sobre un matalafet recobert de tela blanca, amb la mascareta mortuòria sobre el rostre i amb un coixí daurat sota el cap. Abans de plegar el mantell de la imatge per a amagar-la, es col·loca a l'espai existent entre les mans i els peus la petita imatge de la Mare de Déu que representa la seua ànima i, sobre aquesta, la diadema daurada que els apòstols posen al cap de la patrona després del canvi.¹⁰ Sota els plecs de la part dreta del mantell s'amaguen onze ciris petits o candel·les —que proporciona el sagristà de Santa Maria— i una altra caixeta de mistos per al cant de l'*Oh, cos sant glorificat* (han de posar-se de tal manera que els apòstols puguin localitzar-los amb facilitat, és a dir, amagats només parcialment). També estan a la vista, distribuïdes damunt del matalafet del llit, les sis falques metàl·liques que es fan servir per a assegurar el tauler on està gitada la Mare de Déu.

En la banda dreta del cadafal, situats en línia, es col·loquen els vuit seients destinats als xiquets del seguici marià.

Els dotze canelobres del cadafal tenen els seus ciris corresponents, que el sagristà ha encès per a les Vespres de l'Assumpció. A més a més, aquests ciris es deixen encesos durant tota la nit de la «Roà», ja que la Mare de Déu està exposada a la veneració dels seus fidels, i no s'apaguen fins que acabe la segona jornada o «Festa». En el cas que algun dels ciris es consumisca —generalment passa amb els de davant del cadafal per la corrent d'aire que circula entre les portes obertes del Sol i de l'Orgue— es canvia per a la missa solemne del dia 15 o per a la «Festa», procurant que el conjunt de ciris tinga una llargària semblant.¹¹

3. Cel

El mestre de cerimònies diposita a la sagristia de l'església, uns minuts abans d'iniciar-se l'acte, la palma daurada amb el llaç —preparada a la Casa de la *Festa*— perquè l'encarregat corresponent la pugui al cel.¹² A més, des del dia de la «prova de l'àngel» estan al cel l'arpa i els dos guitarrons de l'Araceli. En aquests moments previs el mestre de cerimònies distribueix entre els consuetes els radiotelèfons corresponents i dona les últimes instruccions a aquests i als Cavallers Electes, que han de recollir a l'Arxiprest de Santa Maria. Uns minuts abans d'iniciar-se l'acte, puja a l'orgue per a coordinar la representació.

10. En els assaigs generals, en els quals s'utilitza la imatge-còpia de la patrona i s'elimina l'escena de l'Araceli en la primera jornada, no es col·loca al llit l'ànima de la Mare de Déu —que cal pujar al cel abans d'iniciar l'acte— ni la diadema.

11. En els assaigs generals no es col·loquen ciris als canelobres, que apareixen buits.

12. En els assaigs generals s'usen palmes amb oripell, però sense llaç. En els esmentats assaigs cal pujar, juntament amb la palma, la petita imatge de l'ànima de la Mare de Déu, que durant els dies de les representacions es guarda en un dels calaixos de la sagristia.

4. Església

Es comprova que el cambril de la Mare de Déu està tancat amb el corresponent teló. El sagristà ha de vestir amb els cobertors vermells les troncs i els balcons del presbiteri. Les portes Major, del Sol i de l'Orgue estan obertes de bat a bat i a la plaça de Santa Maria està penjat el gran tendal de lona per al sol.¹³

En la sagristia es deixa preparada la llitera processional —revestida prèviament per les cambres de la Mare de Déu— amb el suport i les crosses per a exposar la imatge de la patrona en la nit de la «Roà». També es deixa preparat l'estendard per a la processó del matí del 15 d'agost.¹⁴

I.2 La «Vespra»

1. Seguici inicial

A les cinc i mitja, a tres quarts de sis i a les sis en punt de la vesprada es realitzen els corresponents tocs amb el volteig de les quatre campanes de Santa Maria.¹⁵ En el segon toc, els Electes i Portaestendard es dirigeixen a la sagristia per a recollir a l'Arxiprest i, en el tercer, s'organitza el seguici davant de l'ermita de Sant Sebastià, amb el següent ordre:

a) Banda Municipal, que interpreta el pasdoble *El Abanico*, del compositor il·licità Alfred Javaloyes.

b) La Maria Major i el seu seguici: en primer lloc, els dos àngels de coixí, amb un coixí vermell cadascú; unes passes més endarrere, les tres Maries —la Major, en el centre—; i darrere de tots, quatre àngels de mantell que sostenen les puntes de la capa blava de la Maria Major (**dibuix 1**). Les Maries i els àngels, quan no sostinguen cap cosa a les mans, les tindran juntes en actitud d'oració. Les parelles del seguici es trien amb unes edats i unes altures semblants per a evitar contrastos pronunciats: els àngels de coixí són els majors i els de mantell els més petits.

c) Arxiprest de Santa Maria, revestit amb alba i estola.

d) El cavaller Portaestendard —en el centre— i els dos Cavallers Electes, tots ells vestits de gala (amb frac o uniforme), i els Electes amb sengles vares daurades a la mà dreta.

e) Els apòstols —llevat de sant Tomàs— en dues fileres que tanquen sant Joan, sant Jaume i sant Pere.

f) Membres del Patronat del *Misteri d'Elx* i autoritats.

13. En els assaigs generals el cambril està tancat, però no es col·loquen els cobertors, les portes de l'església estan tancades i no hi ha tendal a la plaça de Santa Maria. Tampoc es munta aquest tendal en les representacions de l'1 de novembre.

14. Els dies d'assaigs generals no cal tenir preparats aquests elements processionals.

15. En els assaigs generals i en les representacions d'octubre-novembre canvien els horaris, però els tocs sempre són mitja hora abans de l'inici, un quart d'hora abans i a l'hora en punt.

En arribar a Santa Maria, la Maria entra amb el seu seguici per la porta Major i es col·loquen a l'entrada de l'andador. L'Arxiprest i els tres Cavallers puguen per aquest i se situen davant dels seus corresponents seients. Els membres del Patronat i les autoritats, després de saludar el director de la Banda de Música, entren a l'església per les portes de Sant Agatàngel i de la Resurrecció —erròniament dita de Sant Joan— i ocupen les respectives tribunes. Els apòstols tornen a la Casa de la *Festa* fins al moment en què han d'intervenir-hi. L'Arxiprest saluda els presents i fa una petita introducció a l'acte.

2. *Maria*

L'entrada del seguici és assenyalada amb la il·luminació escènica i amb els sons de l'orgue. Atés que des del balcó de l'orgue no es veu l'inici de l'andador, el mestre de cerimònies és avisat d'aquesta entrada pels responsables de la il·luminació, situats en un dels balcons del presbiteri.

Els àngels de coixí col·loquen els coixins que duen al centre de l'entrada de l'andador i se situen de manera que cada un d'ells mire cap al centre del passadís. La Maria Major s'agenolla sobre els coixins alhora que els àngels de mantell, amb una genuflexió, deixen la capa sobre el terra, procurant que quede disposada simètricament; a continuació, s'alcen i romanen amb les mans juntes. Maria Salomé i Maria Jacobe segueixen dempeus als dos costats de la Maria Major (**dibuix 2**). En aquesta posició la Maria canta la quarteta *Germanes mies, jo voldria...* i el seguici respon *Verge e Mare de Déu...*¹⁶

La Maria Major s'alça al mateix temps que els quatre àngels de mantell, amb una altra genuflexió, prenen de nou les puntes de la capa de la Maria; les tres Maries i els quatre angelets donen alhora dues petites passes enrere amb el fi que els àngels de coixí tinguin espai suficient per a recollir els coixins. I tots junts avancen per l'andador fins l'alçada del primer pilar de la nau. Allí, seguint el cerimonial ja descrit, la Maria s'agenolla per a cantar la quarteta *Ai, trista vida corporal!*

Amb els mateixos moviments assenyalats, s'alça la Maria i el seguici prossegueix el seu ascens per l'andador. En arribar al segon pilar de la nau, on està l'estació de l'hort de Getsemaní, els àngels de coixí deixen els coixins a la vora de la baraneta dreta de l'andador, davant de l'estació, i es retiren una mica als dos costats per a permetre que la Maria Major, sempre flanquejada per les dues Maries, s'agenolle damunt els coixins. Els angelets dipositen el mantell a terra i se situen dempeus amb les mans juntes (**dibuix 3**). La Maria canta la quarteta *Oh, Sant Verger Getsemaní...* i, en acabar, realitza una inclinació de cap que serveix de senyal perquè els angelets de mantell, fent una genuflexió, arpleguen la capa, alhora que la Maria es posa dempeus.¹⁷ Tots, llevat dels àngels de coixí, donen dues curtes passes cap arrere i se situen el més prop possible de la baraneta esquerra de l'andador, amb el fi que els esmentats àngels tinguin suficient espai per a recollir els coixins (**dibuix 4**). Després d'açò, tot el seguici puja de nou per l'andador fins a la següent

16. Atés el caràcter escènic d'aquestes pàgines, no reproduïm complets els versos de l'obra, que poden llegir-se en qualsevol de les consuetes editades o en la guia per als espectadors publicada pel Patronat del *Misteri*: ALFONS LLORENÇ, RAFAEL NAVARRO i JOAN CASTAÑO, *La Festa o Misteri d'Elx*, Patronat Nacional del *Misteri d'Elx*, Elx, 2003⁶.

17. Atés que en els assaigs generals se suprimeixen els cants de la Maria davant de les estacions, els àngels de mantell romanen amb un genoll en terra i sense soltar el mantell mentre la Maria s'agenolla en els coixins i realitza la inclinació del cap. La resta dels moviments són idèntics als descrits.

estació, davant de la qual s'actua de la mateixa manera i la Maria canta *Oh, Arbre Sant digne d'honor...* En la tercera, Maria entona *Oh, Sant Sepulcre virtuos...*

Després, el seguici es dirigeix al cadafal. Cal procurar que els moviments dels xiquets siguin lents i pausats i que tots caminen al mateix temps, especialment els angelets de mantell, per a evitar que tiren d'aquest o que entropessen entre ells mateixos darrere de la Maria.

En aquest instant el mestre de cerimònies avisa —a través del consueta del cadafal— perquè al cel es col·loque l'àngel dins de la Mangrana i es prepare la tramoia aèria per a actuar.

Quan el seguici arriba al cadafal, es dirigeix pel centre a la part posterior del llit. Els dos àngels de coixí se situen sobre la sanefa posterior de la catifa i per davant d'ells passen les tres Maries i els quatre angelets de mantell. La Maria Major puja al llit utilitzant el tamboret com a esglaó i les dues Maries i els angelets es col·loquen en dues fileres als dos costats del llit, procurant que el mantell de la Maria quede ben disposat. La Maria s'agenolla sobre el coixí del llit i dirigeix la vista cap a la porta Major de l'església. Les dues Maries se situen davant del llit —en els angles de la petita trapa que es dibuixa sota la catifa— i miren cap a la Maria Major, amb la qual cosa es giren uns quaranta cinc graus respecte de la línia de l'andador; la primera parella d'àngels de mantell se situa en els dos cantons davanters del llit, mirant cap a la porta Major; la segona parella —que és la de menor edat— se situa en els laterals del llit, en el seu centre, assenyalat pels brodats dels vels blancs; finalment, els àngels de coixí se situen en els cantons posteriors del llit, però abans hauran deixat els coixins sobre el tamboret i l'àngel de coixí més pròxim al cantó posterior esquerre del cadafal haurà traslladat el tamboret i els coixins a aquest cantó, on ja queda fora d'ús fins al final de l'acte (**dibuix 5**).

3. Mangrana

En aquesta posició, tots amb les mans juntes, la Maria canta la quarteta *Gran desig m'ha vengut al cor...* Quan el xiquet estiga cantant el tercer vers, el mestre de cerimònies avisa perquè la tramoia aèria estiga atenta davant la immediata obertura del cel; i, quan es conclou el cant, dóna ordre perquè s'obriguen les portes del cel i, al mateix temps, perquè l'orgue sone amb un *tutti*. Al cel es boten el coets corresponents —d'un en un per a imitar trets d'artilleria— i el consueta de la sagristia volteja les dues campanes mitjanes del campanar mentre estan les portes del cel obertes; quan s'inicia el cant de l'àngel deté el volteig perquè es pugui escoltar amb claredat. L'àngel, després de soltar un mocador ple d'oripell que du lligat a la monyica dreta, canta *Déu vos salve Verge imperial...*

En penetrar la cua de la Mangrana en l'orifici central del cadafal, que han obert els tramoistes des de l'interior del taulat, les Maries avisen la resta del seguici mitjançant una petita senyal amb les mans perquè procedisquen a deslligar l'àngel. Els quatre àngels situats als cantons del llit —els que estan en els laterals romanen quiets— van cap a la Mangrana, però abans, per parelles, fan una genuflexió davant la Maria Major. Mentre els dos àngels de mantell sostenen lateralment les barres de l'aparell aeri, els dos àngels de coixí deslliguen l'àngel i la palma.

L'àngel, amb la palma en la mà, es dirigeix pausadament cap a la Maria, fa una genuflexió i es col·loca davant del llit. Agafa la palma amb les dues mans, la posa en posició horitzontal, la besa i la toca amb el front. La passa a la Maria, que, després de fer els mateixos gestos, la posa en vertical sobre el llit, la sosté amb la mà dreta i introdueix

la punta inferior de la tija en l'orifici existent en el propi llit. L'àngel s'agenolla davant la Maria i aquesta canta *Àngel plant e lluminós... i Ab mon ser, si possible és...* Una vegada que l'àngel ha lliurat la palma a la Maria, els àngels del seguici que estaven al costat de la Mangrana tornen als seus respectius llocs, sempre per parelles —primer, els de coixí i, després, els de mantell— i sempre fent una genuflexió davant la Maria.¹⁸

Acabats els cants de la Maria, l'àngel s'alça i es dirigeix pausadament a la Mangrana. Els quatre àngels del seguici ja citats, amb idèntic cerimonial, tornen a lligar-lo a l'aparell i, després, tornen a prop del llit.

La Mangrana inicia el seu ascens mentre l'àngel canta *Los apòstols ací seran...* i, quan la cua daurada de l'aparell està, aproximadament, a l'alçada del cap de la Maria, els Cavallers Electes es dirigeixen a la porta Major per a avisar sant Joan, que el consueva té ja preparat a fora de l'església. En arribar els tirants superiors de les ales de la Mangrana a les portes del cel, aquestes s'obrin sens previ avís i, per tant, l'organista deu estar atent per a tocar el *tutti* en aquest moment. Al mateix temps, es disparen els coets als terrats de Santa Maria i es voltegen de nou les dues campanes mitjanes, fins que haja entrat l'aparell al cel i s'hagen tancat les seues portes.

Quan sone l'orgue en obrir-se el cel, el seguici marià es retira als seients preparats a la dreta del cadafal. Es fa per parelles, tal com estan situats al voltant del llit, i tots els xiquets fan una genuflexió davant la Maria abans de retirar-se: primer, les dues Maries, que seuen juntes en els escambells centrals; després, la primer parella d'àngels de mantell, que seuen un a cada banda de les Maries; la segona parella d'àngels de mantell, que seuen a continuació, un a cada costat; i, finalment, els àngels de coixí, que seuen en els dos seients dels extrems (**dibuix 6**). Cal donar instruccions als xiquets perquè tinguin precaució en aquests moviments amb l'escotilló central del cadafal —que roman obert fins al final de l'acte— i perquè, mentre estiguen asseguts, procuren estar el més quiets possible i eviten jugar entre ells o adoptar postures impròpies.

4. Sant Joan

Mentre la Mangrana entra al cel, el consueva de la porta Major té preparats a sant Joan, que du en la mà esquerra el llibre que simbolitza l'Evangelí, i als dos Cavallers Electes. Quan es tanca el cel, els Electes entren de forma pausada i solemne, i tornen a seure en els seients de l'andador. Darrere d'ells entra sant Joan lentament i fent gests d'estranyesa. En arribar a la meitat de l'andador —on aquest comença a formar rampa— simula descobrir Maria i cau de genolls. Després d'uns breus instants de reflexió, s'alça i ja es dirigeix al cadafal de manera decidida.

Fa una genuflexió davant del llit i s'apropa a Maria per a saludar-la: toca amb la mà dreta el muscle esquerre del xiquet i aquest correspon a l'apòstol amb el mateix gest. Sant Joan s'agenolla davant Maria i canta *Saluts, honor e salvament...*

La Maria respon *Ai fill Joan e amic meu...* i —sense que l'orgue done to— *Ai fill Joan, si a vós plau...*¹⁹ Tot seguit, la Maria agafa la palma amb les dues mans, la posa en posició

18. Atés que en els assaigs generals se suprimeixen aquests dos cants de la Maria, els àngels del seguici romanen davant la Mangrana fins que l'àngel torna a l'aparell aeri.

19. En els assaigs generals la Maria només canta la segona d'aquestes quartetes.

horitzontal i, després de besar-la i tocar-la amb el front, la dóna a sant Joan, que la rep amb idèntics gests de respecte.

L'apòstol s'alça i es dirigeix a la part esquerra del cadafal on, com abstret, sense dirigir-se a la Maria, canta *Ai, trista vida corporal!* A continuació, canta les tres quartetes següents sense que l'orgue done to: *Oh, Verge Reina imperial!*, que entona passant a la part dreta del llit i dirigint-se a la Maria; *Oh, apòstols e germans meus!*, que canta amb grans gests des de l'entrada del cadafal i dirigint-se a la porta Major del temple; i, finalment, *Sens Vós, Senyora, què farem?*, que torna a dirigir a la Maria des de la part dreta del llit. En acabar el cant, passa a la part esquerra del llit, on ja roman fins al final de la jornada.

5. Sant Pere

Mentre sant Joan canta l'última de les quartetes esmentades, el consuega de la porta Major dóna entrada a l'apòstol sant Pere, que du a la mà esquerra les simbòliques claus del cel. Puja per l'andador fent gests d'estranyesa i, cap a la meitat, repeteix els moviments de sant Joan: s'agenolla en descobrir Maria i es dirigeix a ella amb major celeritat.

Sant Pere fa una genuflexió davant del llit de la Mare de Déu, s'apropa a la Maria i la saluda: toca amb la mà dreta el muscle esquerre del xiquet i aquest li respon col·locant les dues mans sobre els muscles de l'apòstol. Després, sant Pere fa una nova genuflexió, s'acosta a sant Joan i el saluda mitjançant un abraç apostòlic: cadascú dels dos personatges col·loca les mans sobre els muscles de l'altre i inclina lleument el cap. Situat a la dreta del llit, canta a la Maria *Verge humil, flor d'honor...*

6. Apòstols

Al mateix temps que sant Pere interpreta el seu cant, el consuega de la porta Major dóna pas a sis apòstols —un d'ells és el mestre de capella—, que puguen per l'andador de dos en dos fent gests d'estranyesa. En arribar al cadafal, tots realitzen els mateixos moviments de salutació: fan una genuflexió davant la Maria, besen les mans del xiquet, que aquest els ofereix juntes i amb les palmes cap a baix, nova genuflexió, abracen sant Pere, inclinen el cap davant la Maria i abracen sant Joan. Després, se situen al voltant del llit, agrupats per veus.

Donada la lentitud d'aquest cerimonial, els apòstols no entren tots junts al cadafal, sinó que, per a no entorpir els moviments del de davant, esperen un darrere de l'altre en la part superior de l'andador.

7. Ternari

Mentre tenen lloc aquestes salutacions, entren els tres apòstols del Ternari: el baix ho fa per la porta Major i els altres dos per les portes de sant Agatàngel —el baríton— i de la Resurrecció —el tenor. El consuega de la porta Major ha de comprovar que les entrades laterals de l'andador no estiguen tancades amb els cordons. Un d'aquests apòstols és sant Jaume, que va vestit de pelegrí amb petxines en la seua capa, barret penjat a l'esquena i bordó de fusta amb una carabassa per a l'aigua en la mà dreta.

Els tres apòstols fan gests d'estranyesa i simulen trobar-se a l'andador —on s'abracen entre ells— com si arribaren per tres camins diferents. Canten *Oh poder de l'Alt Imperi...* davant de la segona obertura lateral de l'andador i, en el moment d'interpretar *De les parts d'ací estranyes...*, avancen dues o tres passes al mateix temps que canten. En acabar aquestes dues primeres quartetes, mentre l'orgue dóna de nou el to, es dirigeixen a la tercera obertura lateral de l'andador, on entonen *Ab gran goig, sens impropri...*, avançant de nou quan repeteixen *De les parts d'ací estranyes...*

En acabar el Ternari, puguen els tres apòstols al cadafal, començant pel baix, ja que ha de col·locar-se en la part posterior del llit. Saluden la Maria, sant Pere i sant Joan amb els mateixos gests que els seus antecessors.

8. Salve

Una vegada situats els apòstols —a falta de sant Tomàs— al voltant del llit (**dibuix 7**), s'agenollen tots, amb l'excepció de sant Joan, que sempre roman dempeus amb la palma a la mà, i canten el primer vers de *Salve Regina, princesa...* Després s'alcen i prossegueixen el cant. Els apòstols fan reverències a la Maria, agrupats per veus, en els versos tercer i quart de cada quarteta del cant, llevat de l'últim *consolatrix* en què, en lloc d'inclinar-se, s'agenollen, també per veus.

9. Sant Pere

Mentre els apòstols romanen agenollats, s'alça sant Pere i canta *Oh, Déu valeu! E què és açò...* En aquest moment s'avisa la tramoia del llit de la Mare de Déu perquè s'alce dissimuladament la trapeta que hi ha al davant. El mestre de cerimònies avisa també el cel perquè es col·loquen els personatges de l'Araceli en l'aparell.²⁰

10. Mort de Maria

En acabar sant Pere el seu cant, es torna a agenollar. El mestre de capella o l'apòstol que es designe prèviament recull amb dissimulació el ciri arriatat i la caixeta de mistos amagats sota el vel superior del llit, encén el ciri i el dóna a la Maria. Aquesta sosté el ciri amb la mà esquerra, posa la dreta sobre el pit i canta *Los meus cars fills, puix sou venguts...* Aquesta acció del ciri serveix de senyal als xiquets del seguici, que s'alcen dels seus seients i van, per parelles, fins al capçal del llit de la Mare de Déu: allí es col·loquen en forma de semicercle i en el mateix ordre en què estaven asseguts, és a dir, les dues Maries en el centre i els àngels de coixí al costat dels apòstols (**dibuix 8**).

En acabar el seu cant, la Maria dóna el ciri al mestre de capella i cau sobre el llit, segons les instruccions que li donen els mateixos apòstols, que s'alcen per auxiliar-la i per amagar l'acció al públic. Gitat el xiquet i retirades les teles i el coixí del llit, els tramoistes accionen el mecanisme i la Maria desapareix sota el cadafal. Tot seguit es fa pujar la plataforma amb la imatge jacent de la Mare de Déu. Els apòstols ajusten les falques metàl·liques que asseguren aquesta plataforma de fusta, estenen amb cura el

20. Atés que en els assaigs generals es suprimeix l'aparició de l'Araceli en la primera jornada, no cal donar aquest avís.

mantell de la figura i col·loquen al cap la diadema daurada.²¹ A més a més, agafen els ciris petits i la caixeta de mistos, mig amagats sota el mantell de la Mare de Déu, els reparteixen i els encenen entre ells; també encenen en aquest moment els quatre ciris funeraris dels cantons del llit.²²

Una vegada està tot disposat i els apòstols tenen tots el seu ciri encés, s'agenollen i canten *Oh, cos sant glorificat...* A la meitat del cant, el mestre de cerimònies avisa la tramoia aèria per a la imminent obertura del cel.²³ L'últim vers de la quarteta —«i reinareu en l'altura»— el canten els apòstols amb les dues mans alçades.

11. Araceli

Quan acaba el cant de l'apostolat, el mestre de cerimònies ordena obrir el cel i tocar l'orgue per a la sortida de l'Araceli. Amb el fi de ressaltar aquesta aparició celestial es disparen coets des dels terrats de l'església, però no es voltegen les campanes fins al retorn al cel de l'aparell aeri. Abans d'iniciar el cant, els àngels deixen caure l'oripell que duen en mocadors lligats a les monyiques dretes. L'inici del cant d'aquest cor (*Esposa e Mare de Déu...*) l'assenyala la guitarra que toca l'àngel-tenor. Cal indicar als dos àngels-xiquets que han de simular que toquen els seus guitarrons, seguint el compàs.

En el mateix moment que s'obrin les portes del cel, els apòstols s'alcen i romanen dempeus, amb els ciris encesos, fins al final de l'acte. Quan la borla inferior de l'Araceli comença a entrar en l'escotilló central del cadafal, l'àngel de coixí de la dreta del llit —avisat pels apòstols— es dirigeix pausadament a la part davantera, fa una genuflexió, s'aproxima al llit, recull amb cura la petita imatge de l'ànima de Maria, que està col·locada sobre la figura de la patrona d'Elx,²⁴ fa una altra genuflexió i va cap al centre del cadafal per a lliurar-la a l'àngel major de l'Araceli. L'àngel de coixí, abans de soltar la figura, s'assegura que l'àngel major s'ha passat pel coll el cordó blanc de seguretat d'aquesta i que la té ben agafada. Després, torna davant del llit, fa una nova genuflexió i se situa de nou al seu lloc, en la capçalera del llit.

Els àngels de l'Araceli no aturen el cant en arribar al cadafal. S'avisat el consueta del taulat perquè ordene parar el descens de l'aparell a l'altura del cadafal i perquè, una vegada fet el lliurament de l'ànima, ordene el seu ascens sense cap demora.

En arribar l'Araceli al cel, sense avis previ, s'obrin les portes d'aquest i sona l'orgue. Per a solemnitzar l'arribada de l'ànima de la Mare de Déu a la glòria es voltegen les quatre campanes de l'església fins al final de l'acte. En aquest moment, els apòstols apaguen els ciris —els quatre del llit romanen encesos— i els deixen amagats tots junts sota el matalafet del llit.²⁵

21. En els assaigs generals no s'utilitza aquesta diadema.

22. En els assaigs generals no estan col·locats aquests quatre ciris.

23. En els assaigs generals no es dona aquest avís.

24. En els assaigs generals aquesta imatge no es troba al llit del cadafal, sinó que es puja al cel per a la seua aparició en la segona jornada o «Festa».

25. En els assaigs generals aquesta acció té lloc immediatament després de cantar el motet *Oh, cos sant glorificat...*

12. Eixida

En tancar les portes del cel i acabar el *tutti* de l'orgue, entren al cadafal l'Arxiprest i els Cavallers Electes i Portaestendard i, un a un, besen els peus de la imatge de la Mare de Déu; després tornen a les seus poltrones, on esperen drets que es forme el seguici de cantors.

Tot seguit comencen a besar els peus de la patrona els personatges de l'obra: en primer lloc els xiquets, que, per parelles i per ordre de proximitat (primer els dos àngels de coixí, després la primera parella d'àngels de mantell, la segona i, finalment, les dues Maries), s'apropen un per cada banda del llit. El cerimonial és el mateix per a tots els cantors: fan una genuflexió, s'aproximen a besar cadascú el peu de la Mare de Déu que li resulte més proper, retrocedeixen dues passes, tornen a fer una genuflexió i formen el seguici a l'eixample de l'andador, on romanen fins que l'Arxiprest indica l'eixida.

Després d'ells, els apòstols fan la mateixa cerimònia: comencen els situats en la part posterior del llit i es van alternant després un de cada una de les bandes. Besen els peus de la imatge —també amb una genuflexió prèvia i posterior— i se situen en dues fileres darrere del seguici de xiquets. Els dos últims apòstols que besen la patrona d'Elx són sant Pere i sant Joan que, abans de sortir, deixa la palma daurada creuada sobre el pit de la Mare de Déu.

Una vegada estan tots preparats, l'Arxiprest —després d'haver-se dirigit al públic per anunciar els actes de la nit i de l'endemà—²⁶ dóna el senyal per a eixir. Baixen tots per l'andador cap a la porta Major: el seguici marià, l'apostolat, els Cavallers i l'Arxiprest, que tanca el grup. En sortir del temple es dirigeixen a la Casa de la *Festa*, on es despullen de les seues vestidures.²⁷

II. La «Roà»

En acabar la «Vespra», els tramoistes del cadafal preparen el taulat per a la nit de la «Roà». Es tapa l'escotilló central i la imatge de la Mare de Déu es gita sobre la llitera processional, que es trobava preparada a la sagristia de l'església i que, després de posar-la sobre el seu suport, es col·loca a la part centre-posterior del cadafal. Els quatre cantons de la llitera s'il·luminen amb canelobres d'argent amb ciris encesos. Els ornaments de la Mare de Déu són revisats per les seues cambres: als peus de la imatge es col·loca la mitja lluna d'argent, la diadema daurada s'enrosca al cap i sobre el pit es manté creuada la palma que va baixar del cel l'àngel de la Mangrana.

Es desmunta el llit de tramoia, que és retirat del cadafal, i el tros de taulat on estava es cobreix amb el fragment de catifa corresponent. Davant de la llitera processional es disposa l'altar portàtil amb dos canelobres i l'ambó. En els laterals de l'altar, els seients necessaris per a les celebracions litúrgiques. Davant de l'altar i als costats de la Mare de Déu es col·loquen tres grans pomells de flors. Els quatre ciris funeraris i els dotze del cadafal estan encesos tota la nit. Les portes Major, del Sol i de l'Orgue romanen obertes de bat a bat fins al final de la «Festa».

26. En els assaigs generals informa sobre la duració de l'entreacte.

27. En els assaigs generals romanen caracteritzats ja que, després del breu entreacte, s'inicia la segona part.

El mestre de cerimònies col·loca prop de la Mare de Déu les palmetes daurades que es reparteixen al dia següent després de la coronació, amb el fi que tant la palma que baixa la Mangrana com aquestes palmetes estiguen vora la imatge de la patrona d'Elx tota la nit de la «Roà». Les palmetes es retiren abans de la processó per a poder organitzar-la segons el costum tradicional.

III. Processó i missa

L'eixida de la processó del 15 d'agost està precedida dels tres tocs de campanes corresponents (volteig de les quatre campanes del campanar), que tenen lloc a les nou i mitja, tres quarts de deu i deu en punt del matí.²⁸

Quan acaba la darrera de les misses, que des de les quatre de la matinada es diuen al cadafal en honor de la Mare de Déu, els tramoistes realitzen els preparatius pertinents per a facilitar la sortida de la processó. Es retira l'altar portàtil, l'ambó, els canelobres, les flors, etc. de manera que la part central del taulat quede lliure per als cantors que han de dur la camilla processional.

Al segon toc, els tres Cavallers es dirigeixen a la sagristia del temple per a recollir l'estendard. S'encenen els carbons de l'encenser perquè a l'arribada dels cantors estiga preparat.²⁹ En la mateixa sagristia està l'encarregat del Patronat per a repartir els ciris als patrons, a les cambreres de la Mare de Déu i als convidats.

Uns minuts abans de les deu, es forma davant de l'ermita de Sant Sebastià el seguici de cantors —apòstols, jueus, Maries i angelets de coixí i de mantell—, que, amb la Banda de Música, els patrons i les autoritats, van a Santa Maria i pugen al cadafal.

Els jueus que prèviament haja designat el Gran Rabí arpleguen la creu processional, el pal·li, l'encenser amb la naveta d'encens, els carbons de reserva i les quatre vares de la llitera processional de la Mare de Déu. Sant Joan agafa la palma col·locada sobre la imatge per a dur-la en la processó. En el moment d'eixir, l'orgue toca el preludi del psalm *In exitu Israel de Aegipto* i els cantors inicien el cant. El mateix psalm s'entona en diferents punts del recorregut, segons el criteri del mestre de capella. Mentre la Mare de Déu està al carrer, es voltegen les campanes de la Basílica.

L'ordre a seguir en la processó és el següent:

- a) Grup de dolçaines i tabalets.³⁰
- b) Creu parroquial i dos cirials duts per tres acòlits revestits amb túniques.
- c) *Festers* de les barriades de la ciutat amb els seus tratges típics.³¹
- d) Fidels en dues fileres amb ciris encesos.

28. L'1 de novembre, la processó s'organitza immediatament després de finalitzar la primera part del *Misteri*: els apòstols i el seguici de xiquets no surten del cadafal i els tramoistes, sagristà i cambreres de la Mare de Déu fan els preparatius corresponents. No s'efectuen, per tant, els tocs de campanes preliminars. En aquesta ocasió són els mateixos jueus els encarregats de traslladar la llitera processional des de la sagristia fins al cadafal. També va a la sagristia sant Pere per a canviar les seues vestidures d'apòstol pels ornaments litúrgics (alba, estola i capa pluvial), que els sastres han portat des de la Casa de la *Festa* al final de la primera part de la representació.

29. L'1 de novembre, l'estendard és lliurat als Cavallers al mateix andador i l'encenser es prepara mentre puja l'Araceli al cel.

30. No participen en la processó de l'1 de novembre.

31. No participen en la processó de l'1 de novembre.

e) Umbel·la i tintinacle —símbols basilicals—, duts per dos fidels designats per l'església de Santa Maria.

f) L'estendard de la Mare de Déu, dut pel Cavaller Portaestendard i els dos Cavallers Electes, que sostenen les cintes laterals.

g) Jueu amb la creu processional de la *Festa*.

h) Apòstols i jueus en dues fileres, distribuïts per veus. En el centre van els dos jueus que duen l'encenser i la naveta.

i) Sant Joan amb la palma que protegeix Maria dormida.

j) Llitera processional amb la imatge de la patrona d'Elx, portada al muscle per quatre jueus que es van rellevant segons les indicacions del Gran Rabí, que guia el conjunt i marca les parades, reinicis, etc. En les parades, la llitera se sosté sobre les quatre crosses de fusta que porten els mateixos jueus.

k) Pal·li dut per sis jueus. En cas que la Mare de Déu s'ature en carrers o places on faça sol, es cobreix la seua figura amb el pal·li.

l) Sant Pere revestit amb alba, estola i capa pluvial.

m) Seguici marià en dues fileres (Maries, àngels de matell i àngels de coixí).

n) Cambreres de la Mare de Déu vestides amb tratge de mantellina. Duen ciris encesos que els els ha proporcionat el Patronat.

o) Clergat de Santa Maria i dignitats eclesiàstiques convidades.

p) Membres del Patronat del *Misteri d'Elx* amb ciris. Es recomana vestimenta obscura i medalla de patró.

q) Macers municipals

r) Membres de la Corporació Municipal amb ciris, presidits per l'Alcalde de la ciutat.

s) Banda de Música.

La processó ix a la plaça de Santa Maria i va pels carrers Uberna, Major de la Vila, plaça de la Fruita, plaça de Baix, Corredora, Pont dels Ortissos, Capità Lagier, Uberna, plaça del Congrès Eucarístic i plaça de Santa Maria. Tant a l'eixida de la Mare de Déu de la Basílica com a l'entrada es disparen coetades i al seu pas es boten traques en els següents punts del recorregut: Casa de la *Festa*, Quatre *Esquines*, Glorieta, cantó Pont dels Ortissos-Avinguda de Joan Carles I, cantó Pont dels Ortissos-Porta d'Alacant i convent de religioses clarisses.³²

En entrar-hi la processó, la llitera amb la Mare de Déu es col·loca com estava abans de sortir. Els jueus deixen el pal·li, la creu i l'encenser i sant Joan deposita la palma sobre la imatge de la patrona. Els membres del clergat, el Patronat i les autoritats, després de besar els peus de la patrona, surten per l'escala posterior del cadafal i es dirigeixen a la sagristia, on descansen uns instants abans d'iniciar-se la missa. A continuació, els cantors besen també els peus de la Mare de Déu, surten per l'andador i van cap a la Casa de la *Festa*.

Els tramoistes del cadafal i el sagristà preparen el taulat per a la missa de la festivitat de manera semblant a com va estar en la nit de la «Roà».

Les autoritats municipals i els membres del Patronat puguen a les tribunes per a assistir a l'eucaristia. Els primers seients de la tribuna del Patronat són oferits a les cambreres de la Mare de Déu.

32. A més d'altres traques pagades per particulars, també és tradicional la que boten els venedors del Mercat Central, a la plaça de la Fruita, així com la coetada de l'Ajuntament d'Elx, a la plaça de Baix.

Els celebrants, precedits pels Cavallers Portaestendard i Electes, que també han aprofitat aquests moments per a descansar breument a la sagristia, accedeixen al cadafal. Besen tots els peus de la Mare de Déu, els Cavallers ocupen els seus seients a l'andador i els celebrants van cap a l'altar. En retirar-se, després de la missa, tornen tots a besar els peus de la patrona.

IV. Dia 15 d'agost: segona jornada o «Festa»

IV.1 Preparatius

1. Andador

A l'eixample, prop del cadafal, estan els seients per a l'Arxiprest i els tres Cavallers. Les estacions no tenen cap il·luminació.

2. Cadafal

Al centre del taulat s'obri l'escotilló que simbolitza la sepultura de la Mare de Déu, envoltat d'una baraneta.

A la banda esquerra del taulat, al costat de la barana, es col·loquen els vuit seients per al seguici marià.

A la banda dreta, se situa la llitera processional, col·locada sobre el llit de tramoia, que està revestit amb els vel·ls brodats, però sense els quatre canelobres, que han estat substituïts pels remats de fusta. Les crosses es col·loquen creuades entre les vares de la llitera, dos al davant i dos al darrere.³³

Sobre la llitera està la imatge de la Mare de Déu amb la mascareta mortuòria. Als peus, la mitja lluna d'argent. Al cap, la diadema daurada, però amb la precaució de substituir el tornavís que l'assegura durant la processó per una falca metàl·lica amb el fi que els cantors puguin traure-la fàcilment en el moment de sepultar la Mare de Déu.³⁴ Sobre la figura es col·loca la palma daurada.

En el pis del presbiteri, a prop del cantó dret-posterior del cadafal, es té preparada la creu processional, el pal·li i l'encenser amb els carbons i la naveta amb encens.³⁵

A l'interior del cadafal està preparat el cobertor per a baixar la Mare de Déu a la sepultura. També es preparen dos feixos de palmetes daurades perquè sant Joan les lliure a les tribunes d'autoritats al final de la *Festa*.³⁶

Els dotze ciris del cadafal segueixen encesos. En acabar la missa de l'Assumpció, que és quan els tramoistes realitzen tots aquests preparatius, es repassen els ciris i els que s'hagen consumit són substituïts per altres nous perquè tots estiguen encesos fins al final de la segona jornada.³⁷

33. En els assaigs generals no s'utilitza la llitera processional, amb la qual cosa la imatge de la Mare de Déu es gita sobre el mateix llit de tramoia, que a l'entreacte es trasllada d'una banda a l'altra.

34. En els assaigs generals no s'adorna la imatge de la Mare de Déu amb la diadema ni amb la mitja lluna.

35. En els assaigs generals no s'utilitza l'encenser.

36. En els assaigs generals no es lliuren les palmetes.

37. En els assaigs generals no es col·loquen ciris al cadafal i els canvis a l'escenari es realitzen en l'entreacte.

3. Cel

A més dels instruments musicals de l'Araceli, ja preparats des de la «Vespra», es comprova que estiga la corona imperial daurada amb el seu corresponent cordó per a la coronació de la Mare de Déu.³⁸ També ha d'estar la petita imatge que representa l'ànima de Maria perquè la baixi l'àngel major de l'Araceli.

4. Església

Com en la «Vespra», el cambril de la Mare de Déu està cobert amb el teló i les portes Major, del Sol i de l'Orgue estan obertes de bat a bat. A la plaça de Santa Maria, el tendal de lona per al sol.³⁹

Minuts abans de començar l'obra, el mestre de cerimònies reparteix els radiotelèfons entre els consuetes i concreta els detalls de la representació; en aquesta jornada prepara, a més a més, dues persones perquè toquen les campanes interiors de l'església en el moment de la coronació.⁴⁰ També dona a l'encarregat del cadafal els dos feixos de palmetes que sant Joan lliura després de la coronació a l'Alcalde d'Elx i al President del Patronat del *Misteri*, així com altre més petit per a repartir entre els mateixos tramoistes. També fa arribar a l'encarregat de la tramoia aèria una altre bolic de palmetes per a repartir al cel. A la sagristia guarda altres bolics per a repartir al final de la *Festa* entre els responsables de diferents funcions en la representació.⁴¹

Donat el gran nombre d'espectadors que presencien la coronació de la Mare de Déu, es convenient que el mestre de cerimònies i els consuetes ocupen els seus respectius llocs amb certa antelació ja que la mobilitat a l'església és considerablement reduïda.

IV.2 La «Festa»

1. Seguici

A les cinc i mitja, a tres quarts de sis i a les sis en punt es realitzen els tres tocs corresponents (volteig de les quatre campanes) des del campanar de Santa Maria.⁴² Al segon toc, els tres Cavallers es dirigeixen a la sagristia de l'església per a recollir a l'Arxiprest i acompanyar-lo a la Casa de la *Festa*.

Al tercer toc s'organitza el seguici de cantors i autoritats davant la porta de l'ermita de Sant Sebastià. La Banda de Música, que interpreta *El Abanico*, inicia la comitiva; després,

38. En els assaigs generals no es realitza la coronació efectiva de la Mare de Déu i, per tant, no s'utilitza la corona.

39. En els assaigs generals les portes estan tancades i el tendal no està col·locat a la porta Major.

40. En els assaigs generals no es toquen aquestes campanes.

41. Concretament, les palmetes destinades als electricistes, el sagristà, les cambreres de la Mare de Déu, les senyores que preparen el ram de l'àngel amb el llaç de seda i —només en agost— les destinades als muntadors del Llit de la Mare de Déu. Prèviament, a la Casa de la *Festa* lliura també algun bolic a sant Joan i al conserge de l'edifici. En els assaigs generals no es reparteixen palmetes.

42. En els assaigs generals no s'efectuen els tocs per al segon acte, que segueix al primer, com hem dit, després d'un breu descans.

el seguici marià en dues fileres (Maries, àngels de mantell i àngels de coixí, tots ells amb les mans juntes); Arxiprest i Cavallers Portaestendard i Electes; apòstols i jueus en dues fileres, que tanquen sant Joan, sant Jaume i sant Pere, ara revestit amb alba, estola i capa pluvial; membres del Patronat i autoritats.

En arribar a Santa Maria, entren els xiquets, que es detenen a l'inici de l'andador. L'Arxiprest i els Cavallers pugen per l'andador, entren al cadafal i besen els peus de la Mare de Déu; a continuació, se situen drets davant dels seus seients. Pugen els apòstols, que també besen els peus de la patrona —abans i després del bes fan una genuflexió—, i es col·loquen al voltant del llit. En el moment que entra sant Pere al cadafal, se seuen l'Arxiprest i els Cavallers. Els jueus es queden a la plaça de Santa Maria a l'espera del moment de la seua intervenció.

2. Invitació a les Maries

Tres dels apòstols es desplacen a la part davantera del cadafal i canten *Par-nos, germans, devem anar...* Després, quatre apòstols baixen fins a l'inici de l'andador, on està el seguici marià, i canten *A vosaltres venim pregar...* com a invitació al sepeli de la Mare de Déu. El seguici respon *Vosaltres siau ben vinguts...* i puja pausadament fins al cadafal, seguit dels quatre apòstols. Els xiquets, per parelles i amb les corresponents genuflexions, besen els peus de la patrona i seuen als seients preparats a l'esquerra del cadafal, amb la mateixa disposició que en la «Vespra».

3. Lliurament de la palma

Els quatre apòstols es col·loquen al seu lloc corresponent al voltant del llit. Sant Pere recull la palma que reposa sobre el pit de la Mare de Déu i es dirigeix a sant Joan alhora que canta *Preneu vós, Joan, la palma preciosa...* Aquest, sense que l'orgue done cap to, respon *De grat prendré la palma preciosa...* Tot seguit, sant Pere lliura la palma a Sant Joan: la posa en horitzontal, la besa i toca amb ella el seu front; sant Joan repeteix aquests gests de veneració en rebre-la.

4. Apostolat

A continuació, els apòstols s'agenollen al voltant del llit (sempre amb l'excepció de sant Joan). Canten *Flor de virginal bellesa...* i en l'últim vers, amb les paraules «als cels pujada», alcen les dues mans al cel. En acabar el cant, tornen a posar-se dempeus. En aquests moments s'han d'encendre els carbons de l'encenser, que s'utilitzarà més endavant.⁴³

5. Joïa

Els apòstols inicien el cant del psalm *In exitu Israel de Aegipto...* i, en aquest moment, el consuetada de la porta Major dona entrada als jueus. Dos d'aquests, amb gests d'estranyesa, s'aparten del grup i pugen per l'andador; la resta, també amb gests de no comprendre allò que senten i guiats pel Gran Rabí, roman prop de la porta Major. Els dos primers

43. En els assaigs generals no s'utilitza l'encenser.

jueus s'aproximen al cadafal i, amb gests, simulen descobrir els apòstols cantant vora el cos de la Mare de Déu; ràpidament es dirigeixen al Gran Rabí i —amb gests exagerats— expliquen allò que han vist; tots els jueus es mostren molt irats.

Justament en acabar el segon «Facta est Judea...» del psalm, el Gran Rabí interromp el cant amb *Aquesta gran novetat...* La primera quarteta de la *Joià* es canta sense que els jueus avancen, mentre els apòstols fan gests de protegir la imatge de Maria. En la segona quarteta avancen els dos primers jueus, seguits a alguna distància de la resta. Quan aquests dos jueus estan a la meitat de la rampa de l'andador, baixen sant Joan i sant Pere de manera que la trobada entre el primer jueu i sant Joan es produïska, aproximadament, a l'alçada de la part davantera de les tribunes d'autoritats. S'espenten per a simular una lluita i sant Joan retrocedeix a poc a poc per tal que el jueu entre al cadafal, s'aproxime al llit de la Mare de Déu i reste paralytitzat. El segon jueu lluita amb sant Pere mentre el gros de la *Joià* roman quieta a l'alçada de les tribunes amb el fi que es veja el millor possible l'arribada del primer jueu al llit de la Mare de Déu i el milacre de les «mans gafes». Cal evitar que la lluita siga excessivament violenta i només han de participar en ella els dos apòstols i els dos jueus esmentats. També ha de procurar-se que no es trenque la palma en aquesta escena ja que és un element baixat del cel per a protegir la Mare de Déu. La *Joià* entra al cadafal de tal forma que el final del seu cant coincideix amb l'entrada de l'últim dels jueus al taulat; els jueus, conforme van entrant, cauen de genolls.

A continuació, sense que l'orgue done cap to, els jueus canten *Oh, Déu Adonai...* i a l'hora d'entonar «ajudan's, sant Pere,/ qui tens la procura!», alcen les mans i les dirigeixen cap a sant Pere.

6. Bateig dels jueus

Tres apòstols, designats pel mestre de capella, es reuneixen davant del llit de la Mare de Déu i canten el tercet *Prohòmens jueus, si tots creeu...*, al qual els jueus responen amb el cant *Nosaltres tots creem...* En entonar el vers «batejau-nos tots en breu» sant Pere, amb la palma que li deixa sant Joan, toca els seus caps, començant pel jueu que estava paralytitzat, que, guarit, cau de genolls. Sant Pere torna la palma a sant Joan. Els jueus segueixen amb el cant *Cantem senyors!*, es posen dempeus per veus i dirigeixen les mans cap a la Mare de Déu sempre que entonen les paraules «a la humil Mare de Déu».

7. Soterrar

Els jueus que prèviament haja designat el Gran Rabí es dirigeixen a la part posterior del cadafal, on el consueta els lliura la creu processional, el pal·li i l'encenser, en el qual ha posat un poc d'encens. Quan tots aquests elements estan preparats, quatre jueus es posen al muscle la llitera processional de la Mare de Déu i s'inicia la processó del soterrament al voltant del cadafal, mentre es canta una altra vegada el psalm *In exitu Israel de Aegipto...* S'avisava els xiquets del seguici perquè s'alcen dels seus seients i, per parelles, es col·loquen darrere del pal·li per a participar en la desfílada.

La creu, com a inici de la processó, se situa vora la porta posterior del cadafal i roman quieta fins que, en avançar els cantors, quede un espai entre aquesta i el seguici marià, que tanca la marxa. L'ordre, per tant, és el següent: creu processional, jueus i apòstols en

dues fileres ordenades per veus, encenser, sant Joan enmig, llitera amb la Mare de Déu, sant Pere i el Gran Rabí, pal·li i seguici dels xiquets.

La llitera fa una volta completa al cadafal i torna al seu punt de partida. La creu, el pal·li i l'encenser es retornen al consuetat situat al presbiteri de l'església. Quan els xiquets del seguici passen per davant dels seus seients, s'hi acomoden de nou, encara que ara —cosa que cal advertir-los en els assaigs— les parelles s'intercanvien les banquetes per a evitar que es creuen entre ells en seure.

Quan l'escena està a punt d'acabar, el mestre de cerimònies avisa el cel perquè els àngels de l'Araceli siguen col·locats i lligats a l'aparell aeri.

8. Apòstols i jueus

En acabar la processó del soterrament, tant els apòstols com els jueus s'agenollen al voltant de la Mare de Déu i canten *Ans d'entrar en sepultura...*

9. Sepultura

Posats tots dempeus, procedeixen a traslladar la imatge de la Mare de Déu a la part davantera de la sepultura central. Des del fossat del cadafal es lliura als apòstols i jueus un cobertor brodat que estenen des de la baraneta davantera de la sepultura fins al pis del taulat; també col·loquen sobre la barana un dels coixins de la llitera processional. Un dels jueus trau la diadema del cap de la Mare de Déu i la mitja lluna dels peus: les dues joies són lliurades als tramoistes del cadafal.⁴⁴ Amb cura traslladen la imatge de la Mare de Déu, la col·loquen sobre l'esmentat cobertor i recolzen el cap en el coixí. Un jueu, prèviament designat, du l'encenser i la naveta des del cantó del cadafal, on li la dona el consuetat, i la lliura a sant Pere que, agenollat a l'esglaió d'entrada del cadafal, encensa tres vegades la imatge. Mentre té lloc tota aquesta escena, es canta el psalm *In exitu Israel de Aegipto...*

En iniciar el primer dels «Facta est Judea...», el mestre de cerimònies avisa la tramoia aèria perquè estiga preparada per a la imminent obertura del cel. Els jueus i els apòstols, en el moment de cantar el segon «Facta est Judea...», agafen les puntes de l'esmentat cobertor i, amb molta cura, fiquen la imatge de la Mare de Déu a la sepultura, on l'arpleguen els tramoistes del cadafal.

10. Araceli

Quan els apòstols i els jueus acaben el cant, el mestre de cerimònies ordena obrir el cel alhora que sona l'orgue i es disparen coets des dels terrats de l'església.

Després que l'Araceli haja baixat uns metres i les portes del cel s'hagen tancat, els àngels llancen oripell i inicien el seu cant (*Llevantau's, Reina excel·lent...*). L'àngel major du a les mans la petita imatge que representa l'ànima de Maria.

L'Araceli entra a la sepultura i, quan estiga amagat de la vista del públic, atura el cant, que és substituït pels sons de l'orgue. En aquest moment, es canvia l'àngel major per la imatge de la Mare de Déu, ja sense la mascareta mortuòria. Aquests canvi ha de fer-se

44. En els assaigs generals no s'utilitzen aquests elements ornamentals.

el més ràpid possible ja que l'escena, a la vista del públic, està totalment aturada i ocupada, únicament, pels repetits compassos de l'orgue.

Realitzat el canvi, puja l'Araceli, que reinicia el cant. Quan està totalment fora de la sepultura, els dos Cavallers Electes surten a la porta Major per a avisar l'apòstol sant Tomàs.

L'Araceli es deté a la meitat del seu recorregut entre el cadafal i el cel; atura el cant i torna a sonar l'orgue, ara amb el preludi de sant Tomàs.

11. Sant Tomàs

El consuetada de la porta Major dona entrada als Electes, que tornen a ocupar els seus seients, i a sant Tomàs, que entra per l'andador fent gests d'estranyesa.

En el primer tram de l'andador simula amb gests que ha descobert la sepultura de Maria, envoltada d'apòstols i jueus, i, després de caure de genolls, canta *Oh, bé és fort desaventura...*

S'alça i avança unes passes fins que se n'adona que Maria, envoltada d'àngels, va camí del cel ressuscitada. Dirigint-se a la Mare de Déu canta *Prec-vos, Verge excel·lent...* i, en acabar, cau de nou agenollat.

Cap a la meitat de la segona quarteta de sant Tomàs, el mestre de cerimònies avisa perquè la Coronació estiga preparada davant la immediata obertura del cel.

12. Coronació

En acabar el cant de sant Tomàs, s'ordena l'obertura de les portes del cel, alhora que l'orgue toca uns compassos suaus.

La Coronació davalla mentre va cantant *Vós siau ben arribada...* El Pare Etern porta a les mans la corona daurada lligada amb un cordó; el consuetada del cel ha de comprovar que s'ha revisat aquest cordó perquè no hi haja cap problema en el moment de la coronació.⁴⁵ Els dos xiquets de la Trinitat duen preparats mocadors plens de trossets d'oripell.

Quan la Coronació acaba el seu cant, l'orgue toca un majestuós *tutti* i el Pare Etern deixa caure la corona, que els àngels adults de l'Araceli col·loquen amb discreció al cap de la Mare de Déu. Al mateix temps, els xiquets de la Coronació deixen caure l'oripell que hi duen i des de les portes del cel i per sota de la lona pintada els tramoistes llancen més grups d'oripell. Es disparen coets als terrats de l'església, es voltegen les quatre campanes del campanar i també es toquen les campanes interiors, situades a vora del presbiteri.

Els apòstols i els jueus alcen les mans al cel mentre cau l'oripell. Sant Tomàs s'alça i entra al cadafal, on abraça a sant Pere i sant Joan. Es costum que sant Tomàs, girant-se cap al públic, crida «Visca la Mare de Déu!».⁴⁶

13. Glòria

L'Araceli amb la Mare de Déu coronada roman quiet en l'aire mentre l'orgue continua tocant amb tots els seus registres oberts i la Coronació és pujada ràpidament al cel.

Sant Joan deixa la palma en mans d'un altre apòstol i agafa els dos feixos de palmetes preparats des del principi de l'acte que li lliura des de la sepultura un dels tramoistes del

45. En els assaigs generals no s'utilitza la corona.

46. En els assaigs generals, com no hi ha coronació efectiva, només es llança l'oripell; tampoc es toquen les campanes interiors de Santa Maria ni es fan aclamacions a la Mare de Déu.

cadafal. Dóna una palmeta a l'Arxiprest i als Cavallers i baixa per l'andador; després ix per l'obertura lateral esquerra del passadís més pròxima a la porta Major i es dirigeix cap a la tribuna de l'Ajuntament, saluda l'Alcalde d'Elx i li lliura un dels feixos; a continuació, accedeix a la tribuna del Patronat del *Misteri d'Elx*, on lliura el segon feix al President de la Junta Local Gestora; tot seguit, torna al cadafal.⁴⁷

Quan els tramoistes del cel han desocupat la Coronació, comencen a pujar l'Araceli lentament. El mestre de cerimònies avisa l'organista d'aquesta acció perquè prepare l'inici del cant del *Gloria Patri*. En el moment en què la cua daurada de l'Araceli estiga situada —segons la visual que es té des del balcó de l'orgue— a l'alçada de la cornisa correguda existent a l'església sota els cinc balconets superiors del presbiteri, l'organista comença a tocar el preludi del *Gloria Patri*, que canten els apòstols i els jueus. S'ha de procurar que l'«amén» del cant coincidisca amb l'arribada de l'Araceli al cel i l'obertura de les seues portes, que l'orgue marca amb un nou *tutti*.

14. Eixida

Tancades les portes del cel després que haja entrat la Mare de Déu coronada, s'organitza l'eixida dels cantors. En primer lloc, surt el seguici marià, després els jueus i, finalment, els apòstols, amb sant Jaume, sant Tomàs, sant Joan —que porta la palma— i sant Pere darrere de tots. A continuació, ixen els tres Cavallers i l'Arxiprest de Santa Maria, que tanca el seguici. Tots ells van cap a la Casa de la *Festa*, on els cantors es despullen de les vestidures.

V. Final

Alguns minuts després d'acabar la representació, es tornen a obrir les portes del cel i davalla l'Araceli amb la imatge de la Mare de Déu; ja no porta la corona, sinó la diadema daurada utilitzada quan estava gitada i que, amagada entre les seues vestidures pels tramoistes del cadafal, ha pujat al cel en l'escena de l'Assumpció.

Una vegada que arriba l'Araceli al cadafal, es baixen de l'aparell els àngels i els instruments musicals. Finalment, es deslliga la imatge de la patrona i els mateixos tramoistes la duen a la sagristia on roman fins que, hores després, la giten al gran llit d'eben i argent del segle XVII. Aquest se situa en un cadafalet alçat davant de l'altar major i allí la patrona presideix els solemnes actes de l'octava de l'Assumpció o «Salves de la Mare de Déu», al mateix temps que rep la veneració dels il·licitans.

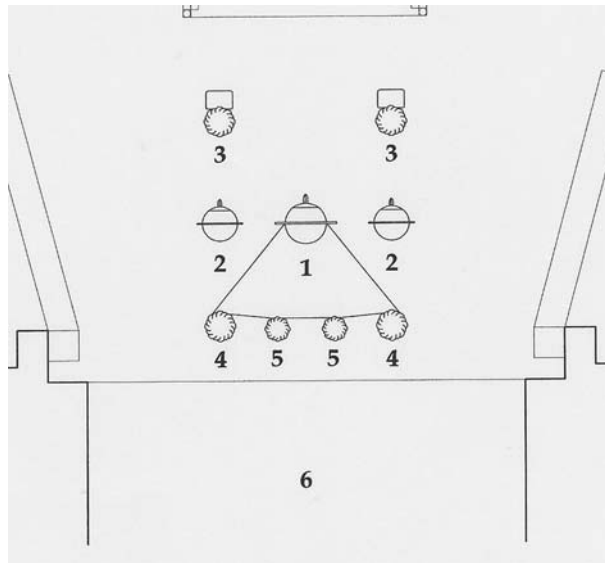
Després d'aquest últim trasllat, el mestre de cerimònies reparteix les palmetes a la sagristia, segons les indicacions que hem donat *ut supra*.⁴⁸

(agost de 2000/ octubre de 2005)

47. Aquestes accions no tenen lloc en els assaigs generals.

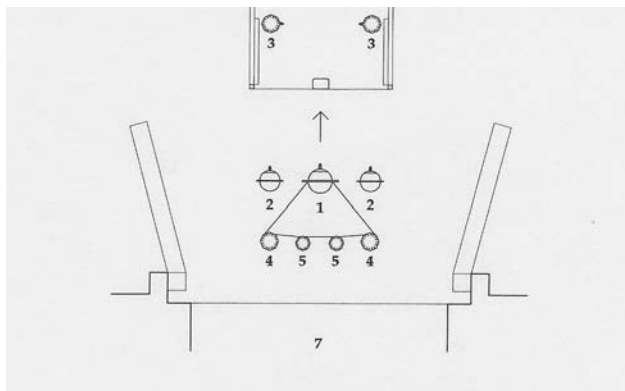
48. En els assaigs generals no té lloc aquest últim descens de l'Araceli, ja que la imatge de la Mare de Déu utilitzada, còpia de la titular, és baixada per l'escala de caragol de l'església; tampoc es reparteixen les palmetes. Les dues accions sí tenen lloc, tanmateix, en acabar la representació extraordinària de l'1 de novembre.

IL·LUSTRACIONS

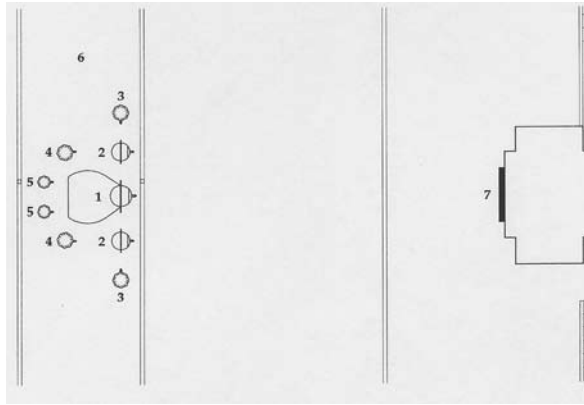
DIBUIX 1: SEGUICI DE LA MARIA

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans).
5. Àngels de mantell (petits). 6. Porta Major de Santa Maria

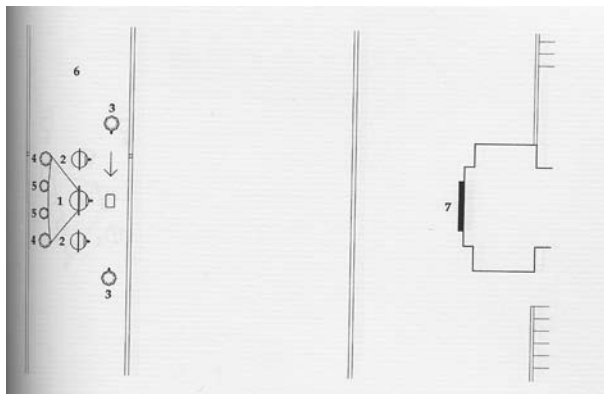
DIBUIX 2: POSICIÓ DEL SEGUICI PER AL CANT DE GERMANES MIES...

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans). 5. Àngels de mantell (petits). 7. Porta Major de Santa Maria

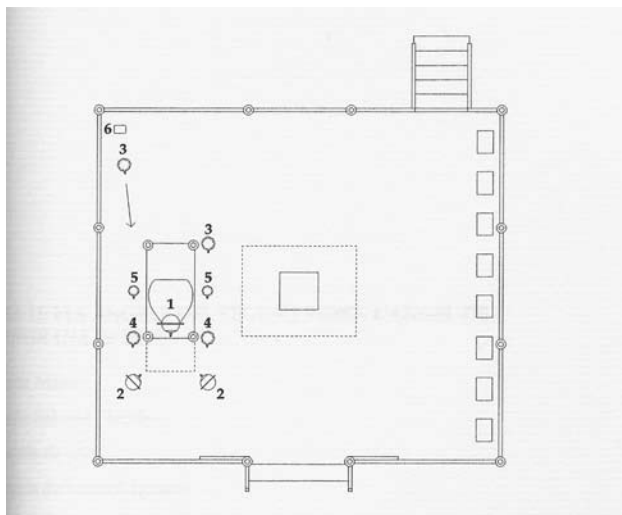
DIBUIX 3: POSICIÓ DEL SEGUICI DAVANT DE LES ESTACIONS DE L'ANDADOR

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans).
5. Àngels de mantell (petits). 6. Andador. 7. Estació

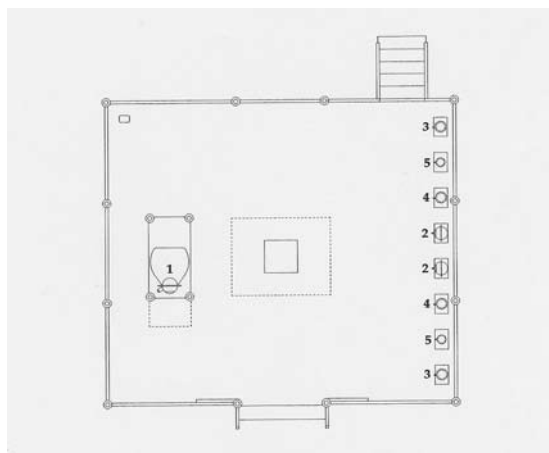
DIBUIX 4: POSICIÓ DEL SEGUICI DAVANT DE LES ESTACIONS DE L'ANDADOR (LA MARIA ACABA DE CANTAR)

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans). 5. Àngels de mantell (petits). 6. Andador. 7. Estació

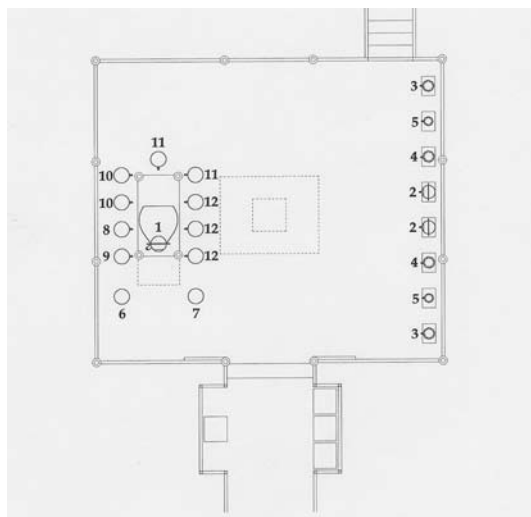
DIBUIX 5: POSICIÓ DEL SEGUICI DE LA MARIA AL VOLTANT DEL LLIT DEL CADAFAL

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans).
5. Àngels de mantell (petits). 6. Tamboret que serveix per pujar al llit i sobre el qual es deixen els coixins que duïen els àngels de coixí

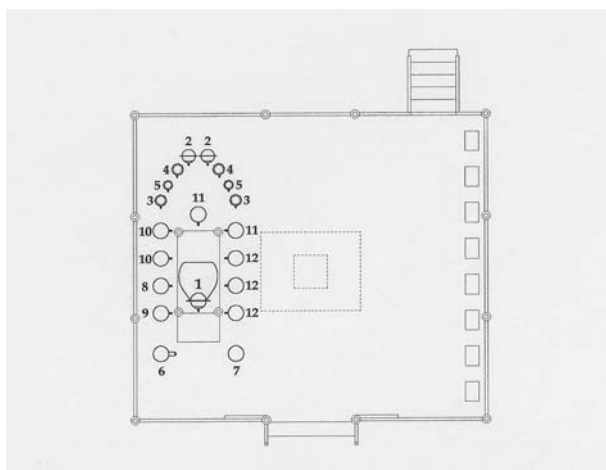
DIBUIX 6: EL SEGUICI DE LA MARIA ES RETIRA ALS SEUS SEIENTS LATERALS

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans).
5. Àngels de mantell (petits)

DIBUIX 7: ELS APÒSTOLS AL VOLTANT DEL LLIT DE LA MARIA

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans). 5. Àngels de mantell (petits). 6. Sant Joan. 7. Sant Pere. 8. Mestre de capella. 9. Apòstol tenor primer. 10. Apòstols tenors segons. 11. Apòstols baixos. 12. Apòstols baritons

DIBUIX 8: LA MORT DE LA MARIA

1. Maria Major. 2. Maria Salomé i Iacobe. 3. Àngels de coixí. 4. Àngels de mantell (grans). 5. Àngels de mantell (petits). 6. Sant Joan. 7. Sant Pere. 8. Mestre de capella. 9. Apòstol tenor primer. 10. Apòstols tenors segons. 11. Apòstols baixos. 12. Apòstols baritons.

